

บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ. 2475-2500)

นาย เรืองวิทย์ ลิมปนาท

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-233-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17082596

The Role of State in The Thai Capitalist Economy, 1932-1957

Ruengwit limpanat

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-233-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ.2475-2500)

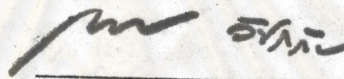
โดย นายเรืองวิทย์- ลิมปนาท

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี อินประสิทธิ์พัฒนา

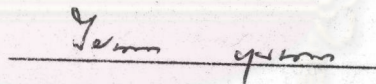
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

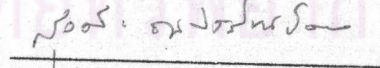

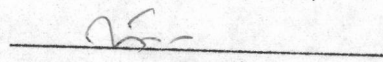
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

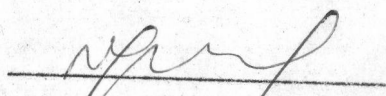
(ศาสตราจารย์ ดร.ดาวร วัชรไภย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุญนาค)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี อินประสิทธิ์พัฒนา)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

 กรรมการ
(อาจารย์ สุวิมล รุ่งเจริญ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภา. ในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

เรื่องวิทย ลิมปนาท : บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ.2475-2500)

(The Role of State in The Thai Capitalist Economy, 1932-1957)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 298 หน้า. ISBN 974-584-233-8

ภายหลังการทำสนธิสัญญาเอาริงใน พ.ศ.2398 ระบบเศรษฐกิจของสยามได้เข้าสู่ระบบทุนนิยม ลักษณะเช่นนี้ได้ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เกิดการแพร่หลายของแนวความคิดที่เรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ แต่ด้วยเงื่อนไขของหนังสือสัญญาพระราชไมตรีซึ่งเป็นข้อจำกัดของรัฐบาลในระบอบเก่าตกทอดมาถึงระบอบใหม่ ทำให้รัฐบาลในระบอบใหม่ไม่สามารถดำเนินการตามแนวความคิดดังกล่าวได้อย่างจริงจัง จนเมื่อเงื่อนไขดังกล่าวผ่านพ้นไปแล้วรัฐบาลจึงได้ดำเนินการตามแนวความคิดที่มุ่งเพิ่มบทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจเพื่อให้คนไทยมีบทบาททางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม บทบาทของรัฐดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทำให้ต้องมีการทบทวนบทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจ ในช่วงรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่เมื่อจอมพล.พิบูลสงครามมีโอกาสกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งในช่วง พ.ศ.2491-2500 ก็ทำให้แนวความคิดที่จะให้รัฐมีบทบาทในการจัดการทางเศรษฐกิจกลับมาอีกครั้งหนึ่ง บทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การให้อิทธิพลผูกขาดต่าง ๆ การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบกับการที่รัฐไทยเข้าไปสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมโลก ซึ่งมีลักษณะเป็นทุนนิยมแบบเสรีนิยมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการติดต่อระหว่างรัฐบาลไทยกับต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ ทำให้มีการส่งผ่านแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจแนวทางใหม่ให้แก่รัฐบาลไทย โดยกลุ่มผู้มีบทบาทคือ ข้าราชการระดับสูงที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินการคลัง ประกอบกับกระแสของการวิพากษ์วิจารณ์ของปัญญาชนนักหนังสือพิมพ์ ทำให้จอมพล.พิบูลสงคราม เริ่มที่จะปรับนโยบายให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจแนวทางใหม่ที่จะส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางเศรษฐกิจในแนวทางใหม่นี้ชัดเจนมากขึ้น ภายหลังการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ใน พ.ศ. 2500 และนับเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

สาขาวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิสิต *Soorn Saly*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

#C210317 : MAJOR HISTORY
KEY WORD: ROLE / CAPITALIST / ECONOMY
RUENGWIT LIMPANAT : THE ROLE OF STATE IN THE THAI CAPITALIST
ECONOMY, 1932-1957. THESIS ADVISOR : ASSI. PROF. SUWADEE
TANAPRASITPATANA, Ph.D. 298 pp. ISBN 974-584-233-8

After the 1855 Bowring Treaty the Siamese economy had launched towards a capitalist economy. In the years following the Revolution of 1932 more demands were made for the state to assume a bigger role in the economy, but the limitations imposed by the unequal treaties with the West prevented the early constitutional governments from doing so. After the revision of the treaties the government was able to assume a more significant part in the management of the economy. However, the state's role in the economy caused various problems and was reviewed during the period of civilian government just after World War II. When Field-Marshal P. Phibunsongkhram returned to power as Prime Minister during 1948-1957, the idea that the state had to play key role in the management of the economy once again became prevalent. The state's role in economic management during this period led to many problems such as the privileges conferred by monopolies and corruption.

The various problems mentioned above, as well as the involvement of Thai economy with the world capitalist system after World War II, had led to new economic idea about the development of the country. The leading groups who expressed this idea were highlevel government servants responsible to finance affairs, and parts of the intellectuals who express their opinion through newspapers. Increasing criticism led F.M.P. Phibunsongkhram to begin adapting his policy to suit the new economic idea and to offer opportunities for the private sector to assume a larger role. This economic idea became more clearly discernible after the coup d'etat of F.M.Sarit Thanarat in 1957, and forms the basis of the present-day Thai economy.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... ประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชา..... ประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา..... 2536.....

ลายมือชื่อนิติ..... *สุวิทย์ สอน*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *สุวิทย์ สอน*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยคำแนะนำอันมีค่าจาก ผศ.ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และอาจารย์สุมล รุ่งเจริญ อาจารย์ทั้งสองท่านได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์และตรวจแก้ด้วยความอดทน และรศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ ดร.ธีรวัช ฌ ป้อมเพชรที่กรุณาแปลบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ได้ให้ความรู้และกำลังใจด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะศาสตราจารย์วิลาสงค์ พงศ์บุตร และอาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิช ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

บุคคลสำคัญที่ผู้เขียนระลึกถึงอยู่เสมอตลอดเวลาในการทำการศึกษา คือ อาจารย์ อรรถจักร์ และอาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ ที่ให้ความหวังใจเอื้ออาทรแก่ผู้เขียนตลอดมาอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งได้แนะนำให้ผู้เขียนรู้จักโลกที่ไม่มีพรมแดนทางความรู้ของวิชาประวัติศาสตร์

ขอขอบพระคุณสมาชิกสถาบันจักรวาลวิทยา ที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเสนอความคิดในการศึกษาเรื่องนี้ ในการประชุมพ.ศ.2535 โดยเฉพาะอาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิช และอาจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและคำแนะนำบางอย่างแก่ผู้เขียน รวมถึงอาจารย์โสภา ชานะมูล ที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ทบทวนความคิดกับน้องๆบางแสนอยู่เสมอ

ขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทั้งหลาย ทั้งรุ่นพี่ รุ่นน้อง ไม่ว่าจะป็นข้อใหญ่ข้อเล็ก พี่ๆ ไก่ใหญ่ ไก่เล็ก อิม เมย์ โดยเฉพาะข้อใหญ่ที่กรุณาบอกแหล่งข้อมูลอันเป็นผลิตผลของความอดทนของเธอให้แก่ผู้เขียน รวมถึงความช่วยเหลือข้อมูลบางส่วนจากรินและนิค ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษา

นอกจากนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้หากปราศจากความช่วยเหลือจาก พี่แหงว พี่เนื้ พี่สมพร หม่อม และปู ที่ช่วยกันพิมพ์วิทยานิพนธ์ด้วยความอดทน รวมถึง ผศ.ดร.เนืองน้อย บัญญเนตร ที่เอื้อเฟื้อเครื่องพิมพ์แก่ผู้เขียน โดยเฉพาะปูและครอบครัว เจริญชัยวินิจกุล ที่ได้เอื้อเฟื้ออุปกรณ์ สถานที่ รวมถึงเสียบยงตลอดเวลาตั้งแต่การพิมพ์วิทยานิพนธ์ หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย น้ำใจนี้คงยากที่จะลืมเลือน

สุดท้ายนี้จะลืมเลือนเสียมิได้คือบิดา มารดาที่ให้ความเอื้ออาทรห่วงใยมาโดยตลอด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญตาราง

คำอธิบายคำย่อ

บทนำ

บทที่

	1
1. รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ.....	6
ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยกับความคิดชาตินิยม.....	7
รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับเงื่อนไขการแก้ปัญหาในระบบเศรษฐกิจ... ..	15
การดำเนินการแก้ไขปัญหาวางต่างประเทศในระบบเศรษฐกิจ.....	26
- การจัดการปกครองเพื่อผสมกลมกลืนชาวจีน.....	27
- การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพาณิชย์กรรมแก่คนไทย.....	28
- การแก้ปัญหาคารขาดแคลนเงินทุน.....	32
การเสนอแนวความคิดให้ "รัฐมีหน้าที่" ก่อนการเปลี่ยนแปลง.....	
การปกครอง.....	38
2. บทบาททางเศรษฐกิจของรัฐในระบอบใหม่กับแนวความคิดชาตินิยมไทย... ..	52
รัฐธรรมนูญกับอุดมการณ์ในระบอบใหม่.....	53
หนังสือสัญญาพระราชไมตรี: ข้อจำกัดในการจัดการทางเศรษฐกิจ....	59
สิทธิของราษฎรไทยในระบอบใหม่.....	62
แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐทางเศรษฐกิจในระบอบใหม่.....	65
การเสนอแนวคิดและโครงการเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ปกครองในระบอบ... ..	
การเมือง.....	74

บทบาทรัฐในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ พ.ศ.2475-2480.....	92
- บทบาทของรัฐในการส่งเสริมผู้ประกอบการไทย.....	92
- บทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจผ่านมาตรการทาง.....	
กฎหมาย.....	99
3. บทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจเพื่อรัฐไทย.....	111
1. การทำสนธิสัญญาเสมอภาค.....	111
2. กระแสความคิดชาตินิยมไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	
และการสร้างชาติ.....	113
บทบาทของรัฐในการจัดการทางเศรษฐกิจผ่านมาตรการทางกฎหมาย.....	116
บทบาทของรัฐในการเป็นผู้ประกอบการ พ.ศ.2481-2484.....	121
บทบาทของรัฐทางเศรษฐกิจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2.....	140
ปัญหาที่เกิดจากการประกอบการทางเศรษฐกิจของรัฐ.....	157
- ปัญหาการดำเนินการ : ศึกษากรณีบริษัทจังหวัด.....	157
4. บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย พ.ศ.2491-2500.....	167
รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 : การกลับมาของแนวความคิด... ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ.....	173
เงื่อนไขในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ.....	178
บทบาทรัฐในการควบคุมการเงิน.....	192
นโยบายและการจัดการพาณิชย์ของรัฐบาล.....	193
บทบาทของรัฐในการเป็นผู้ประกอบการพาณิชย์และควบคุมการค้า.....	
สินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพ.....	195
บทบาทของรัฐในการจัดการอุตสาหกรรม.....	215

5. ปฏิบัติการต่อการจัดการเศรษฐกิจแบบชาตินิยมของรัฐ.....	225
ปฏิบัติการต่อการประกอบการของรัฐ.....	225
ปฏิบัติการต่อ "ระบบอิทธิพลอุปถัมภ์".....	232
ปฏิบัติการต่อ "การควบคุมทางเศรษฐกิจ" ของรัฐ.....	237
การผลักดันนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลบนหลักการเสรีนิยม.....	246
-การพยายามเข้าควบคุมกิจการที่ภาครัฐเป็นผู้ประกอบการ.....	248
-การพยายามส่งเสริมการลงทุนของเอกชน.....	257
บทสรุป.....	276
บรรณานุกรม.....	281
ประวัติผู้เขียน.....	298

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	จำนวนสหกรณ์และสมาชิก พ.ศ.2462-2475.....	35
2	จำนวนสหกรณ์และสมาชิก พ.ศ.2475-2481.....	101
3	ดัชนีค่าครองชีพ 2481-2489.....	146
4	ดัชนีรายได้เปรียบเทียบบัญชีค่าครองชีพ ค.ศ.1941-1946.....	147
5	งบประมาณรายได้อายจ่าย พ.ศ.2484-2490.....	171
6	แสดงปริมาณการผลิตสินค้าต่างๆที่รัฐประกอบการ พ.ศ.2490-2499.....	223
7	มูลค่าสินค้าขาเข้าและสินค้าขาออกและดุลย์การค้าของประเทศ..... พ.ศ.2491-2500(หน่วย = ล้านบาท).....	259
8	สินค้าเข้าแยกตามประเภทที่สำคัญของปี พ.ศ.2494.....	260
9	จำนวนร้านค้าในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร.... และนนทบุรีที่ได้จดทะเบียนการค้า พ.ศ.2489-2496.....	264
10	เปรียบเทียบการเงินของธนาคารพาณิชย์เป็นร้อยละของเงินฝากทั้งสิ้น..... พ.ศ.2488-2498.....	266

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำอธิบายคำย่อ

หจช.	=	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
กค.	=	กระทรวงการคลัง
คค.	=	กระทรวงคมนาคม
มท.	=	กระทรวงมหาดไทย
สร.	=	สำนักงานรัฐมนตรี
สป.	=	เอกสารส่วนบุคคล
บก.สูงสุด	=	กองบัญชาการทหารสูงสุด
ศธ.	=	กระทรวงศึกษาธิการ
อก.	=	กระทรวงอุตสาหกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย